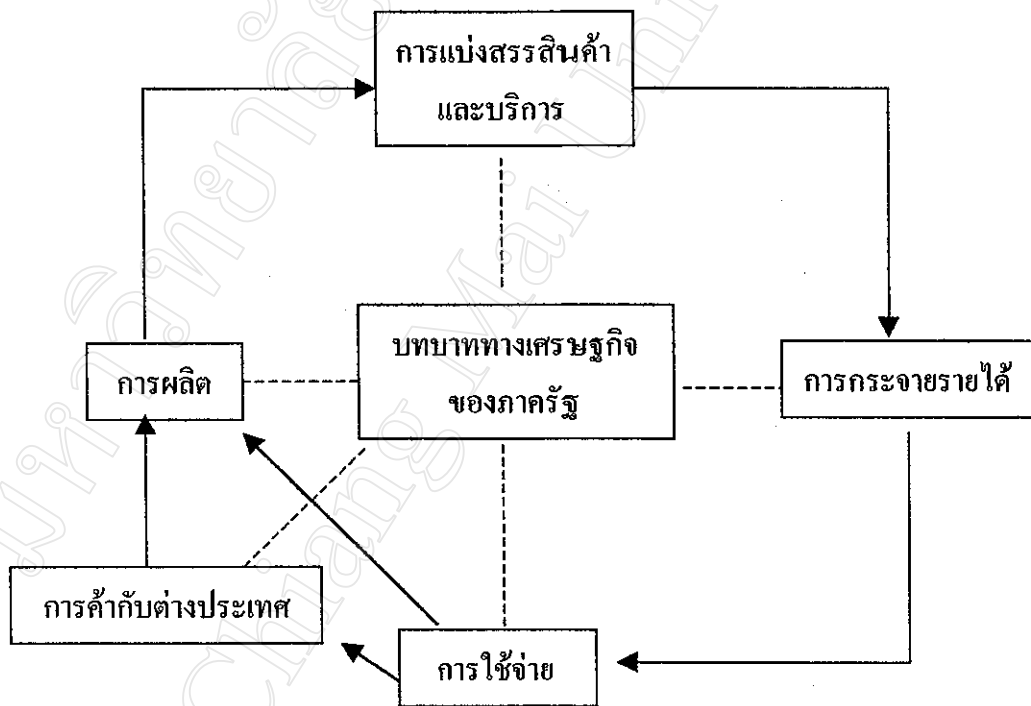

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาด้านเศรษฐศาสตร์

วันรัชนี มิ่งมณีนาคิน (2537) ได้กล่าวอธิบายถึงความหมายของโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อความเข้าใจในปัญหาโครงสร้างเศรษฐกิจ (Economic Structure) มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ค่าใช้จ่าย การผลิต การติดต่อทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ การแบ่งสรรสินค้าและบริการ การกระจายรายได้ และบทบาททางเศรษฐกิจของภาครัฐ

แผนภาพที่ 2 แสดงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจ

ที่มา : วันรัชนี มิ่งมณีนาคิน (เศรษฐศาสตร์ไม่ยากอย่างที่คิด) หน้า 62

การใช้จ่ายรวม ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของภาคเอกชน (C) การลงทุนของภาคเอกชน (I) และการลงทุนของภาครัฐ (G) เขียนสมการได้ดังนี้ รายจ่ายรวม = C+I+G ลักษณะของการใช้จ่าย 3 ประการคือ การบริโภคสินค้าและบริการขั้นพื้นฐานเป็นการสร้างคุณภาพของชีวิต การใช้จ่ายสินค้าฟุ่มเฟือยที่เป็นความต้องการเกินความจำเป็น และการออมเพื่อการลงทุนให้มีการขยายการผลิตสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นในอนาคต ดังนั้นลักษณะการบริโภคลักษณะหนึ่ง

ลักษณะใดที่มากกว่าย่อมมีผลกระทบซึ่งกันและกัน เช่น ถ้ามีการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยมากเกินไป ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเกินกว่าที่ควรจะเป็นและอาจทำให้ต้องกู้ยืมจากต่างประเทศมากเกินไป หรือวัฏจักรธุรกิจอยู่ในช่วงใดก็ตามการบริโภคสินค้าขั้นพื้นฐานยังคงมีความจำเป็นต่อคุณภาพชีวิตและความต้องการซึ่งทำให้เจ้าของปัจจัยการผลิตได้รับประโยชน์ตามมูลค่าในธุรกิจนั้นคงอยู่

การผลิต มีผลมาจากค่าใช้จ่ายรวม ซึ่งการผลิตต้องอาศัยปัจจัย 2 ประการ คือ ปริมาณและคุณภาพของปัจจัยการผลิตในประเทศ ได้แก่ แรงงาน ที่ดิน ทุน และผู้ประกอบการ ประการต่อมา คือ การมีเทคโนโลยี สามารถทำให้การผลิตมีปริมาณมากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น เป็นต้น

การติดต่อทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ ประกอบด้วยการค้า การลงทุน และการกู้ยืม จากต่างประเทศ จะพิจารณาเฉพาะด้านการค้าที่ว่าประเทศไทยซึ่งมีลักษณะระบบเศรษฐกิจเปิดกว้างในการติดต่อกับต่างประเทศ ดังนั้นภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศจะขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจของต่างประเทศอยู่มาก

การแบ่งสรรสินค้าและบริการ ที่ระบบเศรษฐกิจผลิตได้ 2 ประเภทคือ สินค้าเอกชน (Private Goods) สินค้าสาธารณะ (Public Goods) จะกล่าวเฉพาะสินค้าเอกชนซึ่งภาคเอกชนเป็นผู้ผลิตและมีการซื้อขายโดยตรง การแบ่งสรรสินค้าและบริการขึ้นอยู่กับรายได้เบื้องต้นของบุคคล และความแตกต่างกันเมื่อเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตในปริมาณและคุณภาพ เมื่อมีรายได้มากย่อมมีโอกาสได้รับสินค้าและบริการที่จำนวนมากขึ้นหรือมีมูลค่าสูงขึ้น (การศึกษาค้นคว้านี้ไม่กล่าวถึงประเด็นของการกระจายรายได้และบทบาทของภาครัฐ)

ประพันธ์ เสวตนันท์ (2541) อธิบายถึงปัจจัยกำหนดปริมาณการลงทุน คือ การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ต่อการบริโภค การบริโภคมากขึ้นขึ้นอยู่กับรายได้ซึ่งถ้ามีการบริโภคมากจะเป็นตัวกระตุ้นให้มีการลงทุนมากขึ้น อัตราดอกเบี้ยถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการลงทุน โดยการคำนวณเปรียบเทียบการลงทุนกับค่าเงินปัจจุบันและราคาตลาด การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และผลิตภัณท์ใหม่มีผลต่อคุณภาพสินค้าและการประหยัดค่าใช้จ่ายทำให้ต้นทุนต่ำ นโยบายรัฐบาลมีส่วนสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการลงทุน เช่น ความเป็นธรรมด้านโครงสร้างภาษี ความคล่องตัวในการบริหารราชการ การผ่อนผันกฎระเบียบบางประการ บรรยากาศการลงทุนในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ความมีเสถียรภาพของรัฐบาล เป็นต้น

McKinnon and Pill (1996 : อ้างในเอ็มบีเอหน้า 52-65) เสนอแนวความคิดทางทฤษฎีในช่วงก่อนภาวะทางเศรษฐกิจเอเซีย ดังนี้

ภายใต้นโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่มั่นคง มีการสนับสนุนการลงทุนผ่านการค้าประกันของรัฐ แผลงไปกับเบงก์และนักการเมืองที่เป็นกลุ่มใกล้ชิดกันมานาน เรียกได้ว่าเป็น "อาการการกู้ยืมมากเกินไป"

Corsetti (1998) และ Pesenti and Roubini (1998a,b : อ้างในเอ็มบีเอหน้า 52-65) กล่าวว่า การค้าประกันแผลงไปของรัฐได้ทำให้ธนาคารเข้าไปเกี่ยวข้องกับทำให้กู้โดยมีแรงจูงใจในผลประโยชน์ส่วนตัว และแสดงให้เห็นถึงงบประมาณขาดดุลของรัฐที่ซ่อนอยู่ ตลอดจนหนี้สินที่ไม่ได้รับการหล่อเลี้ยงของธนาคาร ก็แสดงให้เห็นถึงหนี้ของรัฐที่ซ่อนอยู่ ทำให้ภาพนโยบายเศรษฐกิจด้านเศรษฐกิจมหภาคเป็นภาพลวงตา รัฐได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับใช้จ่ายที่ไม่รอบคอบและไม่เป็นที่ยั่งยืน

Paul Krugman (1998 : อ้างในเอ็มบีเอหน้า 52-65) กล่าวถึง "บทบาทของบุคคลของกิจการ" ที่กำหนดความสามารถในการลงทุนของบริษัทและ "บทบาทของกระแสเงินทุนเข้าออก" ที่ส่งผลกระทบต่ออัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง และได้เสนอปัญหาบางประเด็นที่ไม่มีนักเศรษฐศาสตร์กล่าวถึง คือ

1. ปัญหาการโยกย้ายทรัพยากร มีดัชนีที่แสดงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในเอเซียอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ได้แก่การพลิกกลับของบัญชีเดินสะพัด โดยยกตัวอย่าง กรณีประเทศไทยที่ถูกบังคับให้มีการไหลย้อนของเงินทุนจากที่เคยติดลบ 10 % ของจีดีพีในปี 1996 เป็นเกินดุล 8 % ในปี 1998 ซึ่งการพลิกกลับที่ถูกทำให้เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งมาจากการอ่อนตัวของค่าเงินที่แท้จริงและส่วนหนึ่งมาจากภาวะตกต่ำรุนแรงจนทำให้เกิดแรงกดดันในสินค้านำเข้า

2. ปัญหาบุคคล มีความเสื่อมถอยซึ่งเป็นสาเหตุหลักทำให้เกิดวิกฤต คือ การขยายตัวอย่างมากของหนี้ดอลลาร์ที่คิดในรูปเงินสกุลท้องถิ่นที่ทำให้เกิดความหายนะแก่บริษัทในอินโดนีเซีย และ IMF เป็นห่วงเพื่อไม่ให้ค่าเงินของลูกค้าน่าต่างประเทศอ่อนตัวอย่างรุนแรง นอกจากนี้ความยากลำบากของการฟื้นตัวเนื่องจากสถานะทางการเงินของกิจการที่อ่อนแอลง หลายกรณีเกิดจากกิจการที่ล้มละลาย การขายที่ตกลง ดอกเบี้ยสูงและค่าเงินอ่อนตัว และปัญหาบุคคลทำให้เกิดปัญหา NPL แต่บุคคลไม่เป็นปัญหาต่อธนาคาร

นภัสสร ณ เชียงใหม่ (2542) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับเงินดอลลาร์สหรัฐ ในระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมาประเทศไทยเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าว นักวิชาการด้านเศรษฐกิจการเงินกล่าวว่า เศรษฐกิจไทยเข้าสู่ยุคฟองสบู่แตก สาเหตุที่ทำให้เกิดข้อผิดพลาดที่ควรนำมาพิจารณา คือ ความแปรปรวนของกระแสเงินตราใน โลกทุนนิยมยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่มุ่งเน้นการหาเงินจากการค้ากำไรจากช่องว่างของอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดการเงิน (Financial Sector) มากกว่าที่จะหาเงินจากการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่แท้จริง (Real Sector) สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือประเทศไทยมีการเปิดเสรีทางการเงินในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2536 เนื่องจากประสบกับปัญหาการขาดแคลนเงินออมอย่างต่อเนื่องจึงทำให้เกิดการพึ่งพาเงินจากต่างประเทศทั้งในรูปของเงินทุนและเงินกู้เป็นจำนวนมากซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเปราะบางของเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุญาตให้ธุรกิจเอกชนสามารถกู้ยืมเงินจากต่างประเทศโดยผ่านกิจการวิเทศธนกิจหรือ BIBFs (Bangkok International Banking Facilities) ทำให้การกู้ยืมจากต่างประเทศมีความคล่องตัวส่งผลให้มีเงินจากต่างประเทศไหลเข้ามาเป็นจำนวนมากทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการออมกับการลงทุนภายในประเทศ โดยสังเกตจากบัญชีทุนของไทยมียอดขาดดุลที่เพิ่มขึ้นระดับสูงมาตลอด เงินที่ไหลเข้าสู่ระบบการเงิน ไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะส่วนที่เข้าโดยภาคเอกชนได้ส่งผลทำให้เกิดสภาพคล่องส่วนเกินในระบบการเงินไทยมีการนำเงินไปลงทุนในภาคอสังหาริมทรัพย์หรือลงทุนในอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำหรือลงทุนในตลาดหุ้นเพื่อเก็งกำไรและบางส่วนนำไปใช้ในการอุปโภคบริโภคสินค้านำเข้าที่มีราคาแพงจากต่างประเทศ การที่เงินสำรองระหว่างประเทศมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นสัญญาณเตือนภัยประการหนึ่งว่า เงินทุนต่างประเทศไหลเข้าประเทศมากเกินไปที่ระบบเศรษฐกิจจะรองรับได้ อย่างไรก็ดีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศไทยเริ่มลดลงอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. 2540 เป็นผลเนื่องมาจากการเผชิญกับภาวะการเก็งกำไรจากนักค้าเงินตราทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้ใช้เงินสำรองเป็นจำนวนถึง 19,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐเพื่อพยุงค่าเงินบาทในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2540 เพราะเดิมการใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตรึงเงินบาททำให้การไหลเข้า-ออกของเงินทุนจากต่างประเทศมักก่อให้เกิดการผันผวนของปริมาณเงินในประเทศค่อนข้างมาก เช่น ในกรณีที่มีการเคลื่อนย้ายเงินทุนออกจากประเทศมักจะทำให้เกิดปริมาณเงินบาทส่วนเกินขึ้นในระบบการเงินในประเทศ เงินบาทในระบบการเงินจะถูกนำไปขายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อแลกกับดอลลาร์สหรัฐซึ่งเป็นผลทำให้ทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศของไทยลดลงเท่ากับปริมาณเงินที่ลดลงเพื่อรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด จนในที่สุดทางการได้ตัดสินใจเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนของไทยจากระบบตรึงเงินบาทเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยน

เปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 อันเป็นระยะที่ไทยมีเงินสำรองต่างประเทศเหลือเพียง 30,424.20 ล้านดอลลาร์สหรัฐและนับจากวันดังกล่าว ทุนสำรองต่างประเทศทางการของไทยได้ลดลงอย่างต่อเนื่องอันสืบเนื่องมาจากการทำสัญญาซื้อขายเงินตราล่วงหน้า เพื่อปกป้องค่าเงินบาทในช่วงก่อนหน้านั้นเอง

สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่แท้จริง (Real Sector) โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา คือระหว่างปี พ.ศ. 2531 - 2543 ภาวะการส่งออกและการนำเข้าของไทยมีการขยายตัวอยู่ในเกณฑ์สูง การส่งออกจึงเป็นปัจจัยที่เป็นพลังหลักในการผลักดันให้เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง สินค้าอุตสาหกรรมเป็นสินค้าที่มีสัดส่วนการส่งออกมากที่สุดในปี พ.ศ. 2539 การส่งออกของไทยในสินค้าทุกประเภท ในตลาดส่งออกทุกตลาดก็มีอัตราการขยายตัวที่ลดลงอย่างมากและการนำเข้าของไทยในปี พ.ศ. 2539 มีอัตราการขยายตัวที่ลดลงอย่างมาก และกระทบกันทั้งสินค้าประเภททุนและสินค้าเพื่อการผลิตจึงมีผลให้อัตราการขาดดุลการค้าขยายตัวสูงสุดในปี พ.ศ. 2538 และมีมูลค่าการขาดดุลเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2539 ภาวะรายจ่าย ภาคบริการมีการขยายตัวมีระดับสูงซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวที่มากกว่าการขยายตัวของรายรับภาคบริการ ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาอุตสาหกรรมของไทยมีการเกินดุลมาโดยตลอดแต่มีอัตราการขยายตัวที่ค่อนข้างคงที่ มีบริการอีกหลายประเภทที่มีลักษณะขาดดุลอย่างต่อเนื่อง คือ บริการด้านการขนส่งสินค้า บริการด้านการก่อสร้าง และบริการประกันภัย ซึ่งมียอดขาดดุลที่สูงอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 โดยยอดการขาดดุลมีลักษณะเพิ่มขึ้นทุกปี ดังนั้นหากการท่องเที่ยวของไทยซบเซาแล้วอาจส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรม หากไม่มีการแก้ไขปัญหอย่างจริงจังแล้ว อุตสาหกรรมของไทยในอนาคตอาจขาดทุนได้ การวิเคราะห์ถึงตลาดเงิน (Financial Sector) การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่แท้จริง (Real Sector) อันเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง

2.2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม

สังเวียน อินทรวิชัย (2541) ศึกษาเรื่อง SME ธุรกิจครอบครัว : ปัญหาและทางออก ดังนี้ แหล่งที่มา <http://www.bsdc.or.th/Article/sme.htm>

“หากจะให้ธุรกิจครอบครัวอยู่ได้ ผลประโยชน์ของธุรกิจไม่อาจจะประนีประนอมให้เป็นไปตามความประสงค์ของครอบครัวได้ เพื่อเติบโตธุรกิจครอบครัวต้องยอมรับการจัดการแบบมืออาชีพและยอมรับความจริงว่าเรื่องของครอบครัวบางครั้งต้องมาเป็นอันดับรอง”

ธุรกิจครอบครัว หมายถึง ธุรกิจซึ่งสมาชิกครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้อำนาจควบคุมได้ อาจหมายถึง ธุรกิจซึ่งมีสมาชิกครอบครัว 2 คน หรือมากกว่าเป็นผู้ควบคุมทางการ

เงิน อาจหมายถึง ร้านชำกลางซอยที่มีลูกจ้างไม่กี่คนถึงบริษัทขนาดใหญ่ข้ามชาติมีลูกจ้างจำนวนกว่า 50,000 คน ธุรกิจครอบครัวมีลักษณะพิเศษที่แยกธุรกิจครอบครัวออกจากธุรกิจขนาดย่อมประเภทอื่น เช่น การตัดสินใจของธุรกิจเป็นการผสมผสานระหว่างคุณค่าของครอบครัวกับธุรกิจสายสัมพันธ์

ธุรกิจครอบครัวส่วนหนึ่งภูมิใจที่จะถือว่าตัวเองเป็นธุรกิจครอบครัว ธุรกิจครอบครัวส่วนหนึ่งไม่คิดว่าตัวเองเป็นธุรกิจครอบครัว แต่เป็น “บริษัทส่วนตัว” (Private Companies) ธุรกิจครอบครัวเป็นรูปแบบธุรกิจที่สำคัญต่อชีวิตเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าแบบอื่นทั่วโลก

ลักษณะทั่วไปของธุรกิจครอบครัว คือ ธุรกิจและครอบครัวเติบโตไปพร้อม ๆ กัน ผู้เริ่มก่อตั้งบางคนประสบผลสำเร็จระหว่างความรับผิดชอบต่อครอบครัวกับความรับผิดชอบในธุรกิจได้ ขณะเดียวกันสายสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวทำให้เกิดความยุ่งยากในธุรกิจ

ธุรกิจครอบครัวมีลักษณะแตกต่างกันและมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว แยกธุรกิจครอบครัวออกได้เป็นสองประเภท

ประเภทที่หนึ่ง คือ ธุรกิจที่มีสไคล์ตั้งขึ้นมาเพื่อสร้างรายได้ในระดับหนึ่งที่มีพอใช้แก่เจ้าของ/ผู้จัดการ การจัดการธุรกิจจะกลายเป็นงานประจำปกติไปเรื่อย ๆ ไม่ได้คิดถึงการจัดการเชิงกลยุทธ์ ธุรกิจครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ในประเภทนี้

ประเภทที่สอง คือ ธุรกิจครอบครัวที่ริเริ่มก้าวหน้าตั้งขึ้นเพื่อเจริญเติบโต เจ้าของ/ผู้จัดการมีการริเริ่มเปลี่ยนแปลง ต้องเผชิญปัญหาสารพัดที่ไม่ง่าย และมีความเสี่ยงสูง การจัดการเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิผลเป็นสิ่งจำเป็นหากธุรกิจจะพัฒนาต่อไป

ลักษณะของธุรกิจที่เริ่มก่อตั้ง มีลักษณะ 2 ประการ ประการแรก เจ้าของ/ผู้จัดการของกิจการเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่าง ด้วยการทุ่มเวลาและแรงงานและลงทุนทั้งหมดให้กับงานโครงสร้างของธุรกิจมีน้อยและไม่เป็นทางการ การสื่อสารส่วนใหญ่ผ่านเจ้าของธุรกิจ ประการที่สอง ธุรกิจมีลักษณะเน้นที่ผลิตภัณฑ์หรือบริการประเภทเดียว ตลาดเดียว และหวังว่าจะมีช่องว่างที่ธุรกิจสามารถแทรกเข้าไปได้นานพอที่จะตั้งตัวได้ ธุรกิจครอบครัวมีจุดอ่อนที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดจากภายในธุรกิจเองคือ การสืบทอดการจัดการมีธุรกิจครอบครัวเพียง 30 % เท่านั้นที่อยู่รอดถึงรุ่นที่สอง และเพียง 10 % ที่อยู่รอดถึงรุ่นที่สาม

รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ (2542) ศึกษาเรื่อง การบริหารเชิงกลยุทธ์ในธุรกิจขนาดย่อม เพื่อให้อยู่รอดผ่านพ้นวิกฤตได้อย่างยั่งยืน ดังต่อไปนี้

การจัดโครงสร้างของกิจการ ไม่ยุ่งยากและมีความคล่องตัว ดันทุนการดำเนินงานต่ำ เพราะธุรกิจขนาดย่อมสามารถใช้แรงงานครอบครัวช่วยเหลือกันเองในหลายด้าน เช่น การผลิต การบริการ ทำให้มีการประหยัดค่าแรงงาน นอกจากนี้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เร็วและทันต่อเหตุการณ์ ความใกล้ชิดระหว่างผู้ประกอบการกับลูกค้ามีการสร้างความสัมพันธ์ไมตรีที่ดี อำนวยความสะดวกสบายให้กับลูกค้า ถ้าผู้ประกอบการมีทักษะในการจัดการแรงงานที่ดี จะทำให้กิจการสามารถคงความอยู่รอด หรือบรรลุเป้าหมาย

อุบลรัตน์ ลิ้มปียาภิรมย์ (2542) ศึกษาเรื่อง SMEs : ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย ในวารสารเศรษฐศาสตร์ สรุปได้ดังนี้

การส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยได้มีการระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) แต่ไม่มีความก้าวหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากไม่ได้รับความสนใจจากผู้กำหนดนโยบายเท่าใดนัก เมื่อยามเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจตกต่ำทำให้หลายฝ่ายต้องค้นหาทางรอดและแนวทางที่มีการกล่าวถึงอย่างแพร่หลาย คือการเร่งส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมเพราะมีอยู่จำนวนมากและกระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศ จะมีบทบาทต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจเพราะเป็นธุรกิจสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (Supporting Industries) ยังสามารถแก้ปัญหาการว่างงานอีกด้วยและชี้ให้เห็นถึงปัญหาสำคัญของ SMEs ในแต่ละด้านของการดำเนินงานของอุตสาหกรรม

ด้านการเงิน เป็นปัญหาที่ SMEs ประสบมาตลอด เกี่ยวกับปัญหาการขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินงานและขยายกิจการด้วยสาเหตุ เช่น ขาดหลักทรัพย์หรือหลักทรัพย์ไม่เพียงพอที่จะค้ำประกันสินเชื่อให้กับสถาบันการเงิน หรือไม่มีการทำบัญชีอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นหลักฐานในการขอสินเชื่อ ส่วนสถาบันการเงินเองโดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ไม่สนใจที่จะให้เงินกู้แก่ธุรกิจ SMEs ทำให้ธุรกิจ SMEs ต้องไปพึ่งแหล่งเงินนอกระบบ ทำให้ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง

ด้านการตลาด สินค้าที่ผลิตได้ส่วนใหญ่จำหน่ายในท้องถิ่นหรือจังหวัดใกล้เคียง ทำให้ตลาดของสินค้ายังอยู่ในวงแคบ อำนาจซื้อต่ำและคุณภาพสินค้ายังขาดการพัฒนา นอกจากนั้นยังต้องแข่งขันกับผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าประเภทเดียวกัน และต้องแข่งขันกับสินค้าที่ผลิตโดยธุรกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ

ด้านเทคโนโลยี กระบวนการผลิตของธุรกิจ ส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยีการผลิตง่าย ที่เรียนรู้มาเป็นเวลานาน เครื่องจักรที่ใช้ยังล้าสมัยขาดการพัฒนา ผู้ประกอบการมีความรู้ด้านเทคโนโลยีจำกัด จึงไม่มีการปรับปรุงเทคโนโลยีของคน ส่งผลให้การผลิตมีประสิทธิภาพต่ำ

ด้านแรงงาน ธุรกิจส่วนใหญ่ประสบปัญหาการเข้าออกของแรงงานสูงซึ่งเป็นไปตามฤดูกาลผลิตทางการเกษตร ทำให้แรงงานขาดทักษะความชำนาญเฉพาะด้าน โดยแรงงานที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานไร้ฝีมือ

ด้านการจัดการ ผู้ประกอบการธุรกิจส่วนใหญ่เติบโตจากธุรกิจของครอบครัวหรือเป็นการสั่งสมประสบการณ์ ทำให้ความรู้ด้านการจัดการและการบริหารมีขอบเขตจำกัด โดยเฉพาะในด้านบัญชีซึ่งมีผลต่อการวางแผนงาน

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2541) กล่าวว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ SME (Small and Medium Enterprises) มีมานานแล้วในประเทศไทย แต่มุ่งเน้นกิจการอุตสาหกรรม คือ เรื่องการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ SMI (Small and Medium Industries) ดังนั้นคำว่า SMIs จึงเป็นส่วนหนึ่งของ SMEs

1. ลักษณะเด่นของ SMEs ที่เป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัว

1.1 การเข้าสู่ธุรกิจทำได้ง่าย เพราะใช้เงินลงทุนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่สูงมากนัก และหากเกิดผิดพลาดในการดำเนินงานก็เสียหายไม่มากเกินไป จึงมีโอกาสฟื้นตัวได้ง่ายกว่ากิจการขนาดใหญ่

1.2 มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ผู้ประกอบการสามารถควบคุมดูแลกิจการได้ทั่วถึงใกล้ชิด

1.3 การดำเนินธุรกรรมไม่ว่าด้านการผลิตสินค้า การจัดจำหน่าย หรือการบริการจะมีความยืดหยุ่นสูง สอดคล้องกับยุคการผลิตและการค้าที่ตอบสนองที่รวดเร็ว (Quick Response)

1.4 ความสามารถสร้างความชำนาญเฉพาะอย่าง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและพัฒนาไปสู่การผลิตสินค้าและบริการที่มีลักษณะเฉพาะตัว

1.5 หากมีสถานการณ์วิกฤตขอบเขตความเสียหายจะไม่มากเท่ากับวิสาหกิจขนาดใหญ่ เนื่องจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีอยู่เป็นจำนวนมากและหลากหลายประเภท

1.6 เป็นกลไกสำคัญที่จะป้องกันการผูกขาด ช่วยให้เกิดการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจ

2. ปัญหาข้อจำกัดของ SMEs กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการ ในประเทศไทย ยังไม่สามารถแสดงพลังศักยภาพอย่างเต็มที่เท่าที่ควร เนื่องจากมีข้อจำกัด ดังนี้

2.1 ปัญหาทางด้านเทคนิควิชาการ ทั้งด้านเทคโนโลยีการผลิตและการจัดการ มีต้นทุน

การผลิตสูง การบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดความสูญเสียในกระบวนการผลิต ประสิทธิภาพการผลิตจึงต่ำ ผลผลิตโดยรวมไม่เพิ่ม ในขณะที่ต้นทุนแรงงานเพิ่มสูงขึ้นซึ่งมีผลต่อการแข่งขันด้านราคาขายและผลกำไรที่ลดลง

2.2 ข้อจำกัดทางการตลาด สภาพเศรษฐกิจปัจจุบันอุตสาหกรรมได้รับการผลักดันให้มีการต่อสู้แข่งขันสูง เพื่อความอยู่รอด

2.3 ข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

2.4 ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและบุคลากรที่มีฝีมือในกิจการ ส่วนใหญ่มีศักยภาพความรู้ ความสามารถค่อนข้างต่ำ มาตรฐานไม่สม่ำเสมอ ต้องอาศัยเวลานานในการพัฒนาและประสบการณ์มากพอสมควร ผู้ประกอบการรายใหม่จึงต้องสร้างและสงวนรักษาแรงงานที่มีฝีมือไว้ในกิจการของตนให้ได้ยาวนานที่สุด

2.5 ข้อจำกัดในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ในการประกอบการรวมทั้งความสามารถในการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การลงทุน ด้านการตลาด ด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรที่จำเป็นอื่น ๆ ตลอดจนขนาดกรอบแผนงานที่จะร่วมกันดำเนินการให้เกิดความสอดคล้องและต่อเนื่อง

2.6 การขาดซึ่งจิตวิญญาณของผู้ประกอบการ (Lack of Enterprenuership) ความเป็นผู้ประกอบการ จะต้องมีความสมบัติพิเศษหลายอย่าง เช่น การกล้าได้กล้าเสีย ความต้องการเป็นนายตัวเอง การรักความท้าทาย การมีระเบียบวินัยในตัวเองสูง การรักความเป็นอิสระ การมีความเป็นผู้นำ การควบคุมและจูงใจตนเอง

แสงชัย เอกพัฒนาพาณิชย์ (2542) ศึกษาถึง แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ในหลายประเด็น ดังนี้

จากรายงานตัวเลขในปี 2541 พบว่า มีกิจการที่ต้องปิดกิจการไปแล้วประมาณ 12,000 กิจการและอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นส่วนใหญ่ และกิจการที่ยังคงดำเนินการอยู่ยังคงต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจอยู่มากซึ่งผู้ประกอบการยังคงต้องดิ้นรน ปรับกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้ธุรกิจดำรงอยู่ต่อไป เช่น การลดคนงาน การปรับองค์กรให้มีขนาดเล็กลง การแสวงหาแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการประกอบกิจการ เป็นต้น

ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศขณะนี้ที่สำคัญ ได้แก่ การขาดสภาพคล่อง ตลาดในประเทศหดตัวเนื่องจากกำลังซื้อลดลง และผลกระทบที่เกิดจากการที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมที่เป็นผู้รับช่วงการผลิตด้วย

1. ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ได้แก่

1.1 ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน 3 ประเด็น คือ

1.1.1 การขาดแคลนเงินทุนที่ใช้ในการดำเนินงาน เพราะถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง ขาดหลักทรัพย์หรือมีหลักทรัพย์ไม่เพียงพอที่จะค้ำประกันสินเชื่อ ระบบบัญชีไม่ถูกต้อง จึงมักประสบปัญหาจากการไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากสถาบันการเงิน

1.1.2 สถาบันการเงินที่เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญ ได้แก่ ธนาคารทั้งที่เป็นธนาคารของรัฐและธนาคารพาณิชย์ เมื่อเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจสถาบันการเงินไม่ปล่อยสินเชื่อ และมีความเข้มงวดเรื่องการให้สินเชื่อมากขึ้น ทำให้อุตสาหกรรมเกิดปัญหาขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรง

1.1.3 เมื่อไม่สามารถพึ่งพาแหล่งเงินจากสถาบันการเงินปกติได้ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงต้องพึ่งพาแหล่งเงินกู้ยืมระบบ ซึ่งต้องยอมรับภาระอัตราดอกเบี้ยสูง ทำให้กระทบต้นทุนการผลิต

1.2 ปัญหาด้านเทคโนโลยี

1.2.1 ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังไม่มีขีดความสามารถในการสร้าง หรือจัดหาเทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการผลิต การบริหารจัดการ จึงทำให้ต้นทุนการผลิตสูงไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าที่มีการผลิตด้วยเทคโนโลยีระดับสูงและต้นทุนต่ำได้

1.2.2 เทคโนโลยีการผลิตเป็นปัญหาที่ประสบ เช่น เครื่องจักรเก่าและเสียบ่อย ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ จึงทำให้สินค้าที่ผลิตไม่มีคุณภาพ หรือไม่ได้มาตรฐาน และไม่มีขีดความสามารถในการจัดหาเครื่องจักรใหม่ เนื่องจากไม่มีเงินทุน เครื่องจักรราคาสูง เป็นต้น

1.3 ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากร

1.3.1 อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นภาคที่มีการใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก แต่การจ้างแรงงานมักเป็นแรงงานที่มีการศึกษาน้อย จึงเกิดปัญหาแรงงานไร้ฝีมือ

1.3.2 อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นภาคที่สามารถบ่มเพาะแรงงานให้มีทักษะความชำนาญที่สำคัญ แต่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมมีการเคลื่อนย้ายสูง โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายไปสู่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หรือกิจการที่มีผลตอบแทนสูงกว่า มีความมั่นคงมากกว่า

1.3.3 อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม จึงประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะฝีมือ ความชำนาญ ตลอดจนถึงการขาดแคลนบุคลากรด้านบริหาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตและการบริหารองค์กร

1.4 ปัญหาด้านการตลาด

อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่มีการผลิตเพื่อตอบสนองความ

ต้องการของตลาดในประเทศ (เพื่อทดแทนการนำเข้า) ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังขาดประสบการณ์ ความรู้และความสามารถในการแสวงหาตลาดทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ จึงทำให้ ไม่สามารถขยายตลาดได้

1.5 ปัญหาด้านการบริหารและการจัดการ

1.5.1 อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ส่วนใหญ่มีการบริหารงานแบบ ครอบครัว การดำเนินกิจการยังไม่มีการบริหารจัดการองค์กรที่เป็นระบบ จึงมักประสบปัญหาที่สำคัญ เช่น

1.5.1.1 การจัดทำระบบบัญชีไม่ถูกต้อง

1.5.1.2 ไม่มีการวางแผนบริหารจัดการองค์กร เช่น การวางแผนด้านการผลิต การบริหารสินค้าคงคลัง การบริหารลูกหนี้ การบริหารต้นทุนการผลิต การวางแผนด้านการตลาด

1.5.1.3 ขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ

ดร. สวราช สัจจมารักษ์ (2542) ศึกษาพบว่า SMEs ไทยยังขาดระบบข้อมูล เนื่องจากไม่มีหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบมีเพียงกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเพียงหน่วยงานเดียว โดยสรุปปัญหาและข้อจำกัดของ SMEs ไทย ดังนี้

1. ตลาดจำกัดในท้องถิ่นและในประเทศถูกแข่งขันจากรายใหญ่ และขาดความรู้ตลาดต่างประเทศ

2. ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนทางการ เนื่องจากบัญชีไม่มีระบบ ทำให้สถาบันการเงินไม่เชื่อถือ ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันทำโครงการขอกู้ไม่เป็น ส่วนใหญ่จึงหันไปพึ่งเงินกู้นอกระบบ

3. ขาดแคลนแรงงานที่มีความรู้และทักษะแรงงานเข้า-ออกบ่อย ทำให้คุณภาพแรงงานไม่สม่ำเสมอ

4. ใช้เทคนิคต่ำเพราะใช้เงินลงทุนน้อย บางแห่งใช้เทคโนโลยีสูง แต่ใช้ไม่ได้เต็มที่ เพราะขาดความรู้และการซ่อม นอกจากนี้ยังขาดการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์และคุณภาพมาตรฐานสินค้าไม่สม่ำเสมอ

5. ผู้ประกอบการและบุคลากรมีพื้นฐานความรู้ต่ำ บริหารจัดการแบบครอบครัว เรียนถูกเรียนผิดจากประสบการณ์ ขาดความรู้และเทคนิคการจัดการที่มีระบบ

6. ผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงตาม ต้นทุนวัตถุดิบนำเข้า อำนาจซื้อน้อยลง ขาดสภาพคล่อง ดอกเบี้ยสูง

วิฑูรย์ ลิ้มโชคดี (2542) ศึกษา และสรุปสาระสำคัญของ SMEs ได้ดังนี้ ปัญหาของ SMIs ในปัจจุบันยังคงมีปัญหามากมาย เช่น ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาการขาดเงินหมุนเวียน ปัญหาด้านแรงงาน ขาดทักษะและคุณภาพ ปัญหาข้อจำกัดจากเทคโนโลยีการผลิต ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ปัญหาการเข้าถึงแหล่งข้อมูล และการบริการของรัฐ ราชการ ปัญหาด้านกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจการ เป็นต้น และยังได้กล่าวถึง คุณภาพ ในความหมายต่าง ๆ ได้แก่

1. การผลิตได้ตามคุณลักษณะที่กำหนดไว้
2. การผลิตภายในเวลาที่กำหนดไว้
3. การผลิตได้ตามที่ผู้ใช้ต้องการใช้งาน
4. ความสามารถสนองตอบความต้องการของผู้ใช้ได้เร็วกว่า
5. ผลิตภัณฑ์เป็นที่เชื่อถือได้ (ใช้งานได้ทนทาน, แข็งแรง, ประหยัด ฯลฯ)
6. ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว
7. ความสวยงาม
8. ความเหมาะสมกับการใช้งาน(คำจำกัดความของจอร์น)
9. เป็นไปตามที่ต้องการหรือเป็นไปตามที่กำหนดไว้(คำจำกัดความของครอสบี)
10. ความพึงพอใจของลูกค้า
11. คุณลักษณะต่าง ๆ ทั้งหมดของผลิตภัณฑ์หรือบริการซึ่งแสดงถึงความสามารถในการสนองความต้องการที่กำหนดไว้และความต้องการ โดยนัย(คำจำกัดความของคุณภาพตามมาตรฐานสากล ISO 8402 : 1994)

สภาอุตสาหกรรม (2541) ชี้ให้เห็นว่า อุตสาหกรรมขนาดกลางและเล็กสำคัญต่อการพัฒนาประเทศพร้อมทั้งเสนอมาตรการและกลยุทธ์ 5 ประการในการแก้ปัญหาในภาวะเศรษฐกิจถดถอย ได้แก่

1. กลยุทธ์ด้านการเงิน ให้ความสำคัญกับการบริหารกระแสเงินสดหมุนเวียนมากกว่าผลกำไร
2. กลยุทธ์ด้านการตลาด และการขาย คำนึงถึงกำไรจากการขายของแต่ละชิ้นมากกว่าการเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด
3. กลยุทธ์ด้านการผลิต และการลงทุน พยายามลดต้นทุนการผลิต เน้นการใช้วัตถุดิบในประเทศ และปรับปรุงกิจกรรมการเพิ่มผลผลิต
4. กลยุทธ์ด้านการจัดองค์กรและบุคลากร เน้นความกะทัดรัดและคล่องตัวรวมทั้งการให้ความสำคัญกับด้านแรงงานสัมพันธ์

ธนาคารกรุงเทพ (2541) ศึกษาเรื่อง “SME กับการพัฒนาที่ยั่งยืน” ดังนี้

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับ SMEs เป็นปัญหาพื้นฐาน เมื่อเกิดความคดดำทางเศรษฐกิจทำให้ระดับความรุนแรงของปัญหาเปลี่ยนไป จากผลการสำรวจอุตสาหกรรมในภูมิภาคของไทยในช่วงวิกฤต ของธนาคารโลกจำนวน โรงงาน 842 โรง ในปี 2540–2541 สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาที่สำคัญที่สุดสำหรับอุตสาหกรรมขนาดย่อม คือ การขาดกำลังซื้อภายในประเทศ เป็นปัญหารุนแรง มาจากสาเหตุหลัก

1.1 การประหยัดการรับจ่ายใช้สอยภายในประเทศเป็นอย่างมาก

1.2 การแข่งขันรุนแรงขึ้นทั้งจาก SMEs ด้วยกันเอง โดยเฉพาะที่มีการลงทุนจากต่างประเทศ จากสินค้าที่ผลิตโดยกิจการขนาดใหญ่กว่า และสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ

2. ปัญหาหลักที่มีความรุนแรงรองมา คือ แหล่งเงินทุนปัญหาการเงินได้ลดลำดับความรุนแรงมาเป็นอันดับที่สอง เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยในทางปฏิบัติยังคงมีระดับสูงไม่ต่างจากปี 2540 อีกทั้งสินค้าขายไม่ออกเนื่องจากกำลังซื้อลดลง

สาเหตุที่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมมักประสบปัญหาความยากลำบากในการขอกู้เงินจากสถาบันการเงิน เป็นเพราะ

2.1 มีความเสี่ยงและมีต้นทุนในการให้กู้สูง

2.2 ไม่มีการทำบัญชีอย่างเป็นระบบ

2.3 ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้

2.4 ปัญหาหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หรือ NPL ทำให้ธนาคารพาณิชย์ต่างเข้มงวดการปล่อยสินเชื่อ

3. ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม มีจุดอ่อนในการประกอบการหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาเครื่องจักร ปัญหาแรงงาน ปัญหาการเงินและปัญหาการตลาด ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการปรับตัวเพื่อเพิ่มความสามารถในการประกอบการจุดอ่อนที่สำคัญ ๆ ได้แก่

3.1 จุดอ่อนเรื่องเครื่องจักรและเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต

ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมโลหะ และอุตสาหกรรมแปรรูป จะเผชิญกับปัญหาที่เครื่องจักรเสียบ่อยต้องหยุดทำการผลิตเนื่องจากเครื่องจักรเก่าหรือขาดช่างฝีมือในการดูแลซ่อมแซมเครื่องจักร ปัญหาการเดินเครื่องจักรไม่เต็มกำลังการผลิต ปัญหาเครื่องจักรเก่าและไม่มีประสิทธิภาพทำให้ผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน วิธีการผลิตที่ล้าสมัยทำให้ต้นทุนสูงไม่สามารถแข่งขันกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้

3.2 จุดอ่อนเรื่องทรัพยากรบุคคล

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การผลิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แรงงานของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมและมัธยมศึกษาเป็นแรงงานไร้ฝีมือ และมีการเข้าออกบ่อยทำให้แรงงานขาดทักษะหรือความชำนาญเฉพาะด้าน เฉพาะทาง

3.3 จุดอ่อนหรือปัญหาการตลาด

ปัญหาที่พบมากคือ ฐานการตลาดแคบโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในท้องถิ่น หรือลูกค้าที่ติดต่อกันมานาน วิธีการขายก็จะรอให้ลูกค้ามาติดต่อหรือขายหน้าร้าน ซึ่งเป็นวิธีการขายแบบยึดผลผลิตเป็นหลักหรือ Product Oriented โดยไม่คำนึงถึงการบริหารการจำหน่ายและการตลาดซึ่งในบางครั้งสินค้าที่ผลิตออกมาจำหน่ายไม่ได้ เนื่องจากความต้องการของลูกค้าไม่แน่นอน ควรต้องปรับเปลี่ยนการตลาดแบบ Market Oriented หรือยึดความพอใจของลูกค้าเป็นหลัก

3.4 จุดอ่อนหรือปัญหาทางการเงิน

จุดอ่อนที่สำคัญของอุตสาหกรรมขนาดย่อม คือ การขาดแคลนเงินทุนเพื่อใช้ในการดำเนินงานและขยายกิจการ เนื่องจากผู้ประกอบการขาดแคลนหลักทรัพย์หรือมีหลักทรัพย์ไม่เพียงพอจะใช้ค้ำประกันสินเชื่อจากสถาบันการเงิน ขาดความสามารถในการขอสินเชื่อ (Project Finance) และการเขียนขอเสนอโครงการ การจัดทำระบบบัญชีที่ถูกต้องที่จะขอคู่มือหลังเพื่อประกอบการพิจารณาอนุมัติเงินกู้

บริษัท กลุ่มแอดวานซ์ รีเสิร์ช จำกัด (2540) ศึกษาวิจัย เรื่อง อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย ดังนี้

การขยายฐานการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็น โอกาสการขยายตัวการลงทุนและการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภาคเหนือด้านอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมโลหะได้แก่ เครื่องจักรกลการเกษตร โรงหล่อ โรงกลึง อุปกรณ์อะไหล่รถจักรยานยนต์ อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมบริการ

ลักษณะการผลิตของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทยแบ่งออกได้กว้าง ๆ 2 แบบ

1. การผลิตแบบไม่อาศัยโรงงาน (Non-Factory Type) เป็นการผลิตสินค้าและบริการโดยอาศัยสถานที่เท่าที่พอจะหาได้ อุตสาหกรรมที่ผลิตโดยไม่ต้องอาศัยโรงงาน แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ เป็นอุตสาหกรรมในครอบครัว ทำการผลิตของกลุ่มเล็ก ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศอยู่ตามชนบทเป็นส่วนเพิ่มรายได้ เมื่อว่างจากฤดูเพาะปลูก อุตสาหกรรมหัตถกรรมกระจายอยู่ทั่วไปตามภาคต่าง ๆ เป็นงานศิลปะ และงานใช้ฝีมือ อาทิ การทำมิด การทอผ้าไหม จักสาน ทำน้ำปลา

และอุตสาหกรรมประเภทบริการ ใช้เทคโนโลยีและเทคนิควิทยาการใหม่ ๆ ในการผลิต มีผลิตภัณฑ์ทันสมัยออกสู่ตลาด เมื่อเกิดข้อขัดข้องเสียหายจึงเกิดการให้บริการซ่อมแซม อาทิ การซ่อมแซมเครื่องไฟฟ้า ตู้ซ่อมรถยนต์ ทำสีรถยนต์ ซ่อมแซมเครื่องจักรกล

2. การผลิตแบบที่ต้องอาศัยโรงงานในการผลิต (Factory Type) เกิดจากการตอบสนองความต้องการบริโภคเพิ่มจำนวนมาก ทำให้เกิดโรงงานที่ทำการผลิตสินค้า อุตสาหกรรมกลุ่มนี้ อาทิ อุตสาหกรรมอาหาร ผลิตภัณฑ์ โรงพิมพ์ และเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่ จะเป็นการผลิตสินค้าขั้นกลาง (Intermediate Goods) ที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ โดยตรง (End User) ต้องผ่านกระบวนการแปรรูป หรือเป็นชิ้นส่วนประกอบของอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนในกลุ่มอุตสาหกรรมพลาสติกและเคมีภัณฑ์ หรือกลุ่มอุตสาหกรรมชิ้นส่วนเครื่องจักรอุตสาหกรรม เครื่องใช้ไฟฟ้า และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์

สำหรับกลุ่มอุตสาหกรรมสนองความต้องการ โดยตรง มีการกระจุกตัวอยู่ตามแหล่งวัตถุดิบมิได้กระจายอยู่ทั่วไป ได้แก่ อุตสาหกรรมประเภทอโลหะ อาทิ หินแกรนิต หินอ่อน เซรามิก อิฐ ก่อสร้าง กระเบื้อง และอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ ผลิตภัณฑ์จากยาง เป็นต้น การขยายการผลิต/การเพิ่มเครื่องจักร/อุปกรณ์ในโรงงานในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม โดยภาพรวมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมเฉลี่ยร้อยละ 32 ของทั้งหมด ได้มีการขยายการผลิตโดยรูปแบบต่าง ๆ กัน อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ร้อยละ 6 ผลิตสินค้าที่ไม่มีมาตรฐานอุตสาหกรรมใด ๆ รองรับ มาตรฐานอุตสาหกรรมที่กิจการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมใช้เป็นหลัก คือมาตรฐานอุตสาหกรรมตามที่ลูกค้ากำหนดขึ้นมาเอง เป็นสัดส่วนสูงสุดร้อยละ 57 ในขณะที่เดียวกันอุตสาหกรรมแต่ละประเภทก็จะมีมาตรฐานอุตสาหกรรมเฉพาะกลุ่ม เกี่ยวกับการควบคุมการผลิตต้องดูแลควบคุมคุณภาพกันเอง นอกจากนี้ยังพบว่า มีกลุ่มบริษัทผู้ผลิตรถยนต์จากญี่ปุ่นในเมืองไทยได้พัฒนาผู้ผลิตให้ผู้ประกอบการมีความสามารถในการผลิต พัฒนาเพื่อลดการสูญเสียซึ่งมีบริษัทผู้ผลิตรถยนต์ โตโยต้า อิซูซุ และมิตซูบิชิ เริ่มกิจกรรมไปแล้ว สำหรับการควบคุมการผลิตในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร/แปรรูปอาหารพบว่า กลุ่มองค์กรของรัฐบาลจะเข้าไปช่วยเหลือ/ควบคุมคุณภาพมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

กระบวนการควบคุมคุณภาพการผลิตของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ไม่ได้มีการนำรูปแบบการควบคุมการผลิตอย่างเป็นระบบ หรือการใช้เทคโนโลยีระดับสูงเข้ามาใช้ แต่พบว่าร้อยละ 55.8 ใช้พนักงานระดับปฏิบัติการ หรือคนงานในโรงงานเป็นผู้ที่คอยควบคุมคุณภาพกันเอง และพบว่ามีส่วนหนึ่ง หรือราว 1 ใน 4 ที่เจ้าของกิจการดำเนินการตรวจเช็คคุณภาพสินค้าด้วยตนเอง มีบางส่วนที่มีการทำกลุ่มควบคุมคุณภาพเป็นทีมในบริษัท หรือในราวร้อยละ 19.5 หรืออาจ

มีการแต่งตั้งพนักงานประจำ หรือเป็น Supervisor เพื่อตรวจสอบคุณภาพระหว่างขั้นตอนการผลิต และหลังผลิตเสร็จแล้วร้อยละ 15

มีเพียงส่วนน้อยที่ตั้งหน่วย/แผนกตรวจสอบคุณภาพในองค์กร นอกนั้นจะเป็นการตรวจสอบคุณภาพ โดยลูกค้า พนักงานตรวจสอบจากบริษัทแม่ในต่างประเทศ

กลุ่มอุตสาหกรรมบางประเภทที่เจ้าของกิจการดำเนินการดูแลตรวจสอบคุณภาพการผลิตด้วยตนเองในสัดส่วนที่สูง เช่น กลุ่มอุตสาหกรรมชิ้นส่วนโลหะ อโลหะ ในขณะที่กลุ่มอุตสาหกรรมทั่วไป มีสัดส่วนการตั้งหน่วย แผนกตรวจสอบคุณภาพในองค์กรสัดส่วนที่สูง

รูปแบบการจ้างงานในอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท
แบบที่ 1 การจ้างงานแบบเหมา เป็นสภาพการจ้างงานโดยจ่ายอัตราค่าจ้างเป็นรายชิ้น ปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเนื่องจากการจ้างงานที่มีประสิทธิภาพดีกว่าการจ้างงานในรูปแบบอื่น เพราะงานบางอย่างสามารถแบ่งเป็นชิ้นส่วนได้ คนงานสามารถทำงานและรับผิดชอบเฉพาะอย่างได้จนเกิดความชำนาญเป็นการจ้างงานที่ดึงดูดใจลูกจ้างเพราะทำมางได้มาก นายจ้างชอบหลีกเลี่ยงกฎหมายแรงงานเช่น กฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำ หรือกฎหมายคุ้มครองแรงงานและอื่นๆ

แบบที่ 2 การจ้างงานแบบชั่วคราว เป็นสภาพการจ้างงานโดยลูกจ้างที่ตกลงไว้ไม่เป็นการประจำ เพื่อทำงานอันมีลักษณะชั่วคราว เป็นงานจรหรือเป็นไปตามฤดูกาล ซึ่งลักษณะจะคล้ายการจ้างงานแบบเหมา จะแตกต่างกันเพียงในเรื่องอัตราค่าจ้างและช่วงระยะเวลาในการจ้างงาน การจ้างงานประเภทนี้พบมากในประเภทอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ไม้ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

แบบที่ 3 การจ้างงานแบบประจำ เป็นสภาพการจ้างงานที่มีลักษณะประจำ คือ ทำการผลิตให้กับกิจการเป็นประจำ โดยลูกจ้างแบบประจำประกอบไปด้วย

- 3.1 แรงงานมีฝีมือหรือระดับหัวหน้า
- 3.2 แรงงานกึ่งมีฝีมือหรือระดับผู้ช่วย
- 3.3 แรงงานมีฝีมือหรือระดับลูกมือดูแลกรรมกร
- 3.4 พนักงานประจำสำนักงาน เช่น ผู้จัดการ เสมียน พนักงานบัญชี

ปัญหาการเงินของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม สามารถแบ่งเป็นปัญหาภายในและปัญหาภายนอก ปัญหาภายในได้แก่ ปัญหาเงินทุนของเจ้าของกิจการมีไม่เพียงพอที่จะดำเนินการหรือการลงทุนหรือขยายการลงทุน สำหรับปัญหาภายนอกจะเป็นเรื่องต้นทุนการเงิน หรืออัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับสูง และแหล่งให้กู้/แหล่งเงินทุนที่หายากและไม่ค่อยปล่อยเงินกู้ให้อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม

กิจการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมราวร้อยละ 45 ประสบปัญหาการเงินมากที่สุด นั่นคือ อัตราดอกเบี้ยของเงินทุนอยู่ในระดับสูง เงินทุนของธุรกิจมีไม่เพียงพอ แหล่งเงินทุน

ไม่ยอมปล่อยเงินกู้ให้แก่กิจการ ในขณะที่อุตสาหกรรมขนาดกลาง ประสบปัญหาทางการเงินน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ

ผู้ประกอบการขาดความรู้เรื่องการบัญชี กฎหมายภาษีอากรและกฎหมายพาณิชย์ในเบื้องต้นจึงเป็นปัญหา ระบบบัญชีที่ไม่ถูกต้องทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถสร้างแผนการดำเนินงานให้เป็นที่พอใจแก่สถาบันการเงิน ผู้ให้กู้ และไม่สามารถอธิบายให้เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์เข้าใจถึงหลักการบริหารงานได้ การปิดบังข้อเท็จจริงด้านต้นทุนเพราะเกรงกลัวการถูกเรียกเก็บภาษีก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การสร้างแผนดำเนินงานเป็นไปไม่ได้

ปัญหาด้านการตลาดที่ประสบในอุตสาหกรรมขนาดกลางและย่อม มีปัญหาราว 1 ใน 5 การขยายตลาดลำบากเนื่องจากปัจจุบันทั้งตลาดในท้องถิ่นซึ่งเล็กมาก

สำหรับปัญหาอื่น ๆ ไม่รุนแรงมากนัก เกี่ยวกับความไม่สามารถขยายฐานตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ ขาดแคลนข้อมูลทางด้านการตลาดและลูกค้าที่มีศักยภาพ และความพร้อมของบุคลากรทางด้านงานขาย อุตสาหกรรมขนาดกลางจะประสบปัญหาภาวะการแข่งขันได้ยากในเรื่องของคุณภาพราคาสินค้า/ต้นทุนสินค้าที่ผลิต

วัธนีย์ พรรณเมษฐ์ และคณะ (2533) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในส่วนภูมิภาค สรุปได้ดังนี้

ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยแบ่งเป็น 4 ประเภท ธุรกิจผู้ทำการผลิตสินค้า ธุรกิจบริการธุรกิจการค้าส่ง และธุรกิจการค้าปลีก บริเวณที่มีธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหนาแน่นที่สุด คือ กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ธุรกิจที่อยู่ในชนบทห่างไกลส่วนใหญ่เป็นการผลิตสินค้าหัตถกรรม เฉพาะธุรกิจขนาดย่อมจัดตั้งในลักษณะกิจการเจ้าของคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ เงินทุนเริ่มแรกได้มาจากเงินออมของเจ้าของกิจการและจากญาติพี่น้องเพื่อนฝูง ส่วนปัญหาต่าง ๆ นั้นเป็นรายงานด้านการจัดการ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาไม่มากนัก มักใช้ประสบการณ์และความชำนาญงานมากกว่าหลักเกณฑ์หรือการจัดการที่เป็นระบบ ด้านการผลิตและการดำเนินงานปัญหาได้แก่ การใช้เทคนิคขั้นพื้นฐาน การผลิตไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร คุณภาพสินค้าไม่สม่ำเสมอหรือต่ำกว่าที่ควรจะเป็น การซื้อวัตถุดิบหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตและการดำเนินงานจากแหล่งใกล้เคียงหรือในภูมิภาคเดียวกัน บางครั้งมีคุณภาพต่ำหรือไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด อีกอย่างหนึ่งการเข้าออกสูงโดยเฉพาะช่างฝีมือมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกิจการด้วย ส่วนปัญหาด้านการเงิน ได้แก่ ปัญหาด้านหลักทรัพย์ค้ำประกันไม่สามารถกู้ยืมจากสถาบันการเงินได้ ก็จะต้องกู้ยืมจากเอกชนซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าสถาบันการเงินทั่วไป การจัดการลูกหนี้ที่ไม่รัดกุมปล่อยให้เงินจมอยู่กับลูกหนี้ สินค้า หรือวัตถุดิบ

มากขึ้นไป ปัญหาด้านการตลาดได้แก่ ความจำกัดด้านขอบเขตของตลาด กำลังซื้อของลูกค้าและปัญหาการแข่งขันต่าง ๆ และมีข้อเสียเปรียบอีก คือคุณภาพสินค้าที่ต่ำและต้นทุนที่สูงกว่าคู่แข่ง

แสง สงวนเรือง และคณะ (2521) วิจัยเรื่อง อุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางในประเทศไทย สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

โรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อมปรากฏอยู่ในแทบทุกประเภทอุตสาหกรรมและกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ สินค้าที่ผลิตโดยโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อม ส่วนใหญ่เป็นสินค้าเพื่อการบริโภค มีอัตราการใช้ทุนต่อแรงงานต่ำกว่าโรงงานที่มีขนาดใหญ่กว่า สำหรับอาชีพผู้ประกอบการเคยมีอาชีพเป็นพ่อค้าส่วนใหญ่และแตกต่างกันออกไป แต่ว่าการเข้าประกอบอาชีพอุตสาหกรรมขนาดย่อมนี้ มีความยืดหยุ่นมากกว่าอุตสาหกรรมที่ใหญ่ขึ้นไป เฉพาะการจัดองค์การโดยทั่วไปยังมีลักษณะเป็นธุรกิจครอบครัวอยู่มากและเจ้าของจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดการด้วย ปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้ประกอบการยังไม่เห็นความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์มากนัก ไม่มีการทดสอบความสามารถของพนักงานก่อน ทางด้านการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายยังอยู่ในขอบเขตจำกัด และมีปัญหาด้านการตลาด วัตถุดิบไม่เพียงพอ ขาดแคลนคนงาน หรือคุณภาพของวัตถุดิบไม่สม่ำเสมอ และสินค้าที่ผลิตจำหน่ายศักยภาพด้อยกว่าต่างประเทศ ทางด้านแหล่งเงินทุนยังอาศัยเงินทุนของตนเอง และเงินทุนที่ไม่เป็นทางการจากการสำรวจและประมาณความต้องการเงินกู้จากภายนอก ส่วนทางด้านรัฐบาล การให้บริการส่งเสริมทั้งในด้านการให้เงินกู้และการให้บริการทางเทคนิค และการจัดการยังอยู่ในวงจำกัด บทบาทของรัฐดูเหมือนว่าเป็นการควบคุมและตรวจสอบกิจการมากกว่าส่งเสริมและพัฒนา

จินตนา สุวรรณธรรม และคณะ (2531) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาของธุรกิจขนาดย่อมและการประกอบการในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย สรุปได้ว่า เจ้าของและผู้ประกอบการขนาดย่อมในภาคต่าง ๆ ส่วนใหญ่เริ่มต้นธุรกิจด้วยตนเอง อายุการค้าดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นถึงปัจจุบันมีอายุเฉลี่ย 5-10 ปี และสาเหตุที่เริ่มต้นธุรกิจด้วยเหตุผลต้องการสร้างหลักฐานตนเองเป็นสำคัญ และมีประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจอื่นมาก่อนแล้ว จึงได้สร้างธุรกิจใหม่ส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจแบบเจ้าของคนเดียวและแบบห้างหุ้นส่วน ส่วนแหล่งเงินทุนที่นำมาลงทุนนี้ได้มาจากเงินออมของตนเองเป็นสำคัญ รองลงมาคือ กู้ยืมจากธนาคารและญาติพี่น้อง ส่วนใหญ่มีปัญหาเพียงส่วนน้อยในการจัดการธุรกิจเพราะเป็นธุรกิจครอบครัว บางรายก็มีปัญหาเกี่ยวกับค่าของเงินลดลงและสินค้านำราคาแพง ปัญหาคู่แข่ง ปัญหาภาษีอากร ปัญหาแรงงาน ปัญหาวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูป ส่วนปัญหาทางการเงินได้แก่ ดอกเบี้ยแพง หลักทรัพย์มีไม่เพียงพอที่จะใช้ค้ำประกันเงินกู้ ขาดเงินทุน

หมุนเวียน ปัญหาด้านการตลาด ได้แก่ ลูกค้ำมีอยู่ภายในวงจำกัด คือภายในจังหวัดหรือในภาค อีกอย่างหนึ่งคือ ปัญหาการมีวัตถุดิบไม่เพียงพอและราคาแพง มีกำลังคนจำกัด หรือว่าผลิตไม่ทันการ
ซื้อ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University